

Бардінов А.В.¹

Шляхи підготовки гувернера-вихователя в сучасних умовах

¹ Бардінов Андрій Васильович, здобувач кафедри педагогіки та андрагогіки
Полтавський національний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Received October 17, 2013; Accepted October 28, 2013

Анотація. В статті розглянуті питання довузівської підготовки майбутнього гувернера-вихователя в сучасних умовах України. З цією метою нами розроблений спецкурс: "Професійно-педагогічна підготовка гувернера-вихователя: довузівський етап", програма якого націлена на озброєння майбутніх гувернанток основами педагогічних знань; формування компонентів професійно-педагогічних якостей (організатора, пропагандиста, наставника, майстра педагогічної дії) необхідних в педагогічній діяльності гувернеру-вихователю.

Ключові слова: *гувернер, гувернантка, гувернер-вихователь, педагогічна діяльність гувернера-вихователя, довузівська підготовка, спецкурс.*

Соціально-економічні перетворення в суспільному житті незалежної України обумовили відродження інституту гувернерства як суспільно необхідного соціально-педагогічного явища. Виняткового значення у цьому плані набуває професія гувернера, гувернантки, поняття яких в Українському педагогічному словнику С.У. Гончаренка (К.: Либідь, 1997) визначаються "як особи, що наймалися для домашнього виховання й початкового навчання дітей у сім'ях дворян, буржуазії, купців" [2, с. 76]. Але цей науковий термін, як відомо, увійшов у широкий обіг у вітчизняну педагогічну думку XIX ст. У сучасних умовах поняття "гувернер" ("гувернантка") набуває більш широкого поширення, а отже й уточнення. Це умотивовується тим, що протягом багатьох століть існування гувернерства неодноразово змінювалась інтерпретація понять "гувернер" ("гувернантка"), зокрема: "домашні вихователі", "кормильці", "няні", "бонни", "наставники", "учитель-приватист", "виховательки-приватистки", "гувернер-кімнатний наглядач", "гувернер-помічник наглядача з моральної і навчальної частини" тощо. І це далеко не повний перелік, хоча основоположником термінології "гувернерство", "гувернер", які згодом стають загальноприйнятими у світовій педагогіці, є Франція [8, с. 85]. Як з'ясувалося, неточність у визначенні та значна кількість назв пояснюються відмінністю у виконанні функціональних обов'язків цих людей. Так, "нянями" могли називати і гувернанток, які виховували й навчали підлітків (10–13 років), і доглядачок, які піклувалися майже винятково про здоров'я дітей віком до 5 років [8, с. 4]. Це означає, що термінологія не завжди дає повне уявлення про функції спеціаліста і може бути спричинена розбіжністю позицій і навіть зумовлюватися довільними обставинами (за виконанням функціональних обов'язків). Причому, сучасний дослідник зазначеної проблеми Є.Г. Сарапулова вважає, що "гувернер" і "гувернантка" – це "особи, які займаються індивідуальним навчанням і вихованням дітей у сім'ях чи в освітньо-виховних закладах закритого типу, умови перебування в яких наближені до домашніх" [7]

Беручи до уваги дані визначення, вважаємо, що гувернери-вихователі – це особи, на яких покладено функції індивідуального виховання й навчання дітей у домашніх умовах з метою задоволення освітніх та виховних потреб, що виникли нині в окремих сім'ях, однак є значущими для суспільства в цілому. Все ви-

шезазначене зумовило визначення Кабміном України юридичного статусу професії "гувернер", що знайшло відображення у державному документі "Тимчасовий перелік професій" (жовтень, 2000 р.) [3]. Легалізація професії надає можливість вирішити багато питань, що не по силі масовій педагогіці. Серед них – питання індивідуального підходу до виховання й навчання у домашніх умовах дітей із відхиленням у стані здоров'я, поведінки, розумово обдарованих дітей, проблема вирівнювання (себто підтягти так звану "нестандартну" дитину до рівня ровесників) та ін. Незважаючи на те, що в останні роки помітно зростає інтерес науковців до проблеми гувернерства, пов'язаної з новими соціально-економічними реаліями (входження України до європейського та світового співтовариства), які зумовили потребу у підготовці кваліфікованих фахівців для всіх сфер життя, в тому числі й гувернерської), саме проблемі підготовки фахівців гувернерської галузі не приділено належної уваги. Майже не отримала втілення у життя ідея щодо розробки і запровадження сучасних вітчизняних інноваційних проектів з підготовки гувернерських кадрів. Недостатньо вивченими залишаються також питання популяризації і творчого розвитку провідних ідей та досвіду підготовки вихователів-гувернерів у нашій країні другої половини XIX – початку XX століття в сучасних умовах.

Отже, об'єктивна потреба сучасної теорії і практики підготовки фахівців гувернерської сфери та недостатній рівень розробки цих питань наразі спонукала нас до визначення нових підходів у підготовці гувернерських кадрів

Зважаючи на це, а також враховуючи системний підхід, нами увагу приділено довузівській підготовці майбутніх гувернерів-вихователів, **метою** якої є: надання основ психолого-педагогічних та спеціальних знань, умінь і навичок майбутнім гувернерам; сприяти формуванню компонентів професійно-педагогічних якостей, необхідних у педагогічній діяльності гувернеру-вихователю. У нашому випадку – це організатор-пропагандист, наставник, майстер педагогічного впливу.

Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Визначення організаційної форми довузівської підготовки майбутнього гувернера-вихователя, її структури.

2. Розроблення курсу навчання з довузівської підготовки майбутніх гувернерів-вихователів та визначення його змісту.

3. Створення сприятливих умов для реалізації розробленого курсу.

4. Сприяння учнівській молоді у виборі майбутньої професії гувернера-вихователя.

Відповідно до мети і завдань нами розроблено курс навчання: “Професійно-педагогічна підготовка гувернера-вихователя: довузівський етап”, метою якого є: сформувати чіткі уявлення слухачів вечірньої жіночої гімназії “Перлина” про професію гувернера (гувернантки); озброїти елементарними професійно-педагогічними знаннями; ознайомити зі специфікою роботи гувернера-вихователя в сімейних інституціях різного типу; допомогти усвідомити законодавчі акти праці домашнього гувернера.

Сформульована мета конкретизується у таких завданнях:

1) створити умови для реалізації програми курсу;

2) проаналізувати кращі здобутки практичного досвіду і теоретичних надбань у вітчизняній педагогіці щодо проблеми підготовки майбутніх фахівців з професії гувернера;

3) розкрити психолого-педагогічні особливості навчально-виховної діяльності гувернера;

4) ознайомити з виокремленими нами компонентами професійно-педагогічних якостей, необхідних гувернеру-вихователю у його педагогічній діяльності;

5) сприяти самовизначенню кожної гімназистки у виборі майбутньої професії гувернера. майбутньої професії гувернера.

Зміст програми курсу адаптований до національної системи виховання (як основи), відтворює педагогіко-виховний досвід родинного виховання, яке, в свою чергу, відображає педагогічну орієнтацію суспільства на гувернерство. У змісті освіти синтезовані знання багатьох галузей наук, пов'язаних із психолого-педагогічними науками і об'єднаних на національному ґрунті, що забезпечує глибоке розуміння майбутніми гувернерами-вихователями значимості для сучасного суспільства професії гувернера-вихователя, особливо нині – у період відродження родини як основного осередку соціального виховання. Увесь курс складається зі змістових модулів з певною теоретико-практичною тематикою вивчення теоретичного матеріалу та представлений у вигляді п'яти блоків (Див. табл. 1).

Таблиця 1.

I.	Соціально-реабілітаційний блок “Вступ до спеціальності”	Модуль 1. Гувернер і вчитель: спільне та відмінне в їхній педагогічній діяльності 1. Елективний курс “Професія гувернер-вихователів” 2. Елективний курс “Дитинознавство” 3. Елективний курс “Екологія душі (релігійний аспект)” 4. Елективний курс “Екологія душі (мистецький аспект)” 5. Елективний курс “Основи юридичних знань”
II.	Психолого-фізіологічний блок “Актуальні питання вікової педагогічної психології та фізіології дитини”	Модуль 1. Союз лікаря, педагога, дієтолога та психолога 1. Елективний курс “Вікова психологія” 2. Елективний курс “Домашня медсестра” 3. Елективний курс “Народна медицина” 4. Елективний курс “Фітотерапія” 5. Елективний курс “Дієтологія” 6. Елективний курс “Статеве виховання” 7. Елективний курс “Психотренінг”
III.	Культурологічний блок “Дитина у довкіллі”	Модуль 1. Єдність національної культури із загальнолюдськими цінностями 1. Елективний курс “Історія світової культури” 2. Елективний курс “Культура мовлення” 3. Елективний курс “Мистецтво спілкування” 4. Елективний курс “Українська народна вишивка як осереддя духовних і матеріальних цінностей народу” Модуль 2. Культурне довкілля дитини 1. Елективний курс “Домашній дизайн” 2. Елективний курс “Косметологія” 3. Елективний курс “Хореографія”
IV.	Методичний блок “Менеджмент у домашньому господарстві”	Модуль 1. Господарочка 1. Елективний курс “Сімейна економіка” 2. Елективний курс “Мамина школа” 3. Елективний курс “Іноземна мова” 4. Елективний курс “Етика ділового спілкування”
V.	Комп'ютерний блок “Штучний інтелект”	Модуль 1. Штучна переробка інформації 1. Елективний курс “Основи комп'ютерної грамоти” 2. Елективний курс “Машиннопис і основи діловодства” 3. Елективний курс “Стенографія”

Такий підхід до побудови програми курсу ми умовивували тим, що блоко-модульний підхід дозволяє інтегрувати знання багатьох галузей наук, об'єднаних на національному ґрунті історичних та логіко-теоретичних педагогічних знань, що забезпечує науковість, достовірність у вивченні основних положень змісту програми курсу. Крім того, принцип блоко-модульного викладу матеріалу дозволяє концентрувати навчальний матеріал найбільш наближено до про-

відних ідей, виокремлювати ключові поняття кожного блоку, модуля, теми і тим самим здійснювати послідовність її вивчення, забезпечити готовність майбутнього гувернера-вихователя до педагогічної діяльності гувернера-вихователя. Відповідно до задуму кожен блок програми має свою тематичну спрямованість. Тому модулі з певного тематичного матеріалу добираються відповідно до тематичної основи блоку.

Наведемо характеристику головних, на наш погляд, ознак блоко-модульної організації вивчення змісту теоретичного матеріалу курсу. Так, **реабілітаційний блок “Вступ до спеціальності”** об’єднаний основною темою першого змістового модуля “Гувернер і вчитель: спільне та відмінне в їхній педагогічній діяльності”, який охоплює для з’ясування понять “гувернер” і “вчитель” такі дисципліни: “Професія “гувернер”, її особливості”, “Дитинознавство”, “Екологія душі” (релігійний аспект), “Екологія душі” (мистецький аспект), “Основи юридичних знань”.

Особливий інтерес викликають тут питання відродження і розвитку гувернерства в Україні, правовий статус гувернера-вихователя в сучасному суспільстві, в системі освіти та інституціях сімейного типу; специфіка педагогічної діяльності гувернера-вихователя, його соціальна, особистісна і юридична відповідальність за безпеку життєдіяльності дитини та соціально-реабілітаційні заходи щодо безпеки її у довіллі, що передбачає усвідомлення майбутніми гувернерами правової нормативної бази (Конвенція про права дитини, правовий захист дитини від насильства, програма співпраці ЮНІСЕФ з урядом України, Веб-проект ЮНІСЕФ “Голоси молодих” та інші). Таким чином, майбутні гувернери-вихователі отримують у чіткі уявлення щодо професії гувернера-вихователя, його професійно-педагогічних якостей, специфічних особливостей його педагогічної діяльності.

Тематичною основою для другого **психолого-фізіологічного блоку “Актуальні питання вікової педагогічної психології та фізіології дитини”** є змістовий модуль з тематичною спрямованістю “Союз лікаря, педагога, дієтолога та психолога”, який об’єднує дисципліни для з’ясування спільних дій лікаря, педагога, дієтолога та психолога у розвитку і вихованні дитини: “Вікова психологія”, “Домашня медсестра”, “Народна медицина”, “Фітотерапія”, “Дієтологія”, “Статеве виховання”, “Психотренінг: саморозвиток особистості дівчини”. Тут енциклопедичний навчальний матеріал представлений відомостями про психолого-педагогічні особливості дітей дошкільного і молодшого шкільного віку і статі з метою виховання й навчання їх у домашніх умовах. Слухачі гімназії ознайомлюються з проблемами мікроклімату сім’ї як основи реформування й розвитку особистості дитини, з соціальною психолого-педагогічною проблемою діти “ризик” в сім’ї. Цю тематику доповнюють і педагогічні технології індивідуальної роботи гувернера-вихователя з різним контингентом дітей та батьками-вихователями різних інституцій сімейного типу.

III. Культурологічний блок “Дитина у довіллі” об’єднаний основною тематикою змістового модуля “Дитина у культурному довіллі” для з’ясування питання єдності національної культури із загальнолюдськими цінностями, зміст яких розкривають такі дисципліни: “Історія світової культури”, “Культура мовлення”, “Мистецтво спілкування”, “Народна творчість: українська народна вишивка як осереддя духовних і матеріальних цінностей народу”, “Домашній дизайн”, “Косметологія”, “Хореографія – “мова” танцю”. Енциклопедичні відомості тут інтегруються навколо знань дитини про її культурне довілля як одного з головних засобів пізнання дитиною навколиш-

нього світу; з культурного буття дитини в соціальному середовищі; з соціумом як одним із найважливіших засобів буття дитини.

IV. Методичний блок “Менеджмент у домашньому господарстві” об’єднаний основною темою змістового модуля “Господарочка”, дисципліни якого дають уявлення майбутнім гувернерам-вихователям щодо соціально-економічних процесів, що відбуваються нині в Україні, розкривають шляхи створення сімейного бізнесу; доводять, що підприємницька діяльність і сімейний бізнес являють собою один із типів господарської поведінки дитини, а згодом – господаря країни.

V. Комп’ютерний блок “Штучний інтелект” об’єднаний темою першого змістового модуля “Штучна переробка інформації”, мета і завдання якого передбачають вивчення майбутніми гувернерами таких дисциплін, як “Стенографія”, “Основи комп’ютерної грамотності”, “Машинопис і основи діловодства”, які розкривають сутність “штучного інтелекту”; “мови” ділових паперів; характеризують “живу” мову на письмі; можливість обчислювальної техніки, її позитивний та негативний вплив на дітей; особливості стенографічного письма з необхідним атрибутом фахівців – машинописом і діловодством. Навчальний план програми курсу складений із розрахунку чотири години на тиждень. Він включає теоретичні та практичні заняття. Співвідношення теоретичного й практичного навчання 1:3. Перше заняття – теоретичне, на якому слухачів ознайомлюють із з основними положеннями зазначеної теми; друге і третє заняття з відповідної теми – практичне, на якому гімназистки разом із викладачами навчаються моделювати педагогічну діяльність майбутнього гувернера-вихователя в сімейних інституціях різного типу і тим самим набувають початкових професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, необхідних у педагогічній діяльності гувернера-вихователю. Кожне практичне заняття передбачає моделювання практичної діяльності слухачів у різних інституціях сімейного типу відповідно до вікових та індивідуальних особливостей кожної гімназистки. Підсумкове практичне заняття кожного елективного курсу передбачає залучення майбутніх гувернерів-вихователів у реальну гувернерську педагогічну діяльність, враховуючи при цьому індивідуальні особливості та інтереси кожної гімназистки. Таким чином, кожна тема елективних курсів певного блоко-модуля має теоретичне і практичне висвітлення. Характерною ознакою навчання тут є: 1) розвиток здібностей, творчих можливостей, інтересів, уподобань кожної гімназистки; 2) формування прагнень до самовиховання і самовдосконалення; 3) залучення та заохочення гімназисток до участі у благодійних акціях та рухові милосердя.

Програмою курсу приділено значну увагу тим професійно-педагогічним аспектам, в основу розвитку яких закладені реальні можливості успішної підготовки майбутнього фахівця гувернерської сфери.

Завершується курс довузівської професійно-педагогічної підготовки майбутнього домашнього гувернера-вихователя кваліфікаційним іспитом. Особи, які успішно склали іспит із профільюючих дисциплін, отримують посвідчення про присвоєння відповідної

кваліфікації, зокрема: користувач ЕОМ; домашня ме-дсестра. Особи, які відмінно закінчили курс навчання у вечірній жіночій гімназії, отримують звання на посаду домашньої гувернантки-виховательки.

Програма курсу розрахована на 216 годин (з них теоретичні заняття 94, практичні 71, самостійні 29, залікові 22 години).

Запропонований підхід професійно-педагогічної підготовки гувернера-вихователя на довузівському етапі розкриває педагогічну платформу інституту гувернерства, а полтавська вечірня жіноча гімназія "Перлина" робить перші кроки у реальній довузівській професійно-педагогічній підготовці гувернера-вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А.Н. Упровадження педагогічної інноватики в практику виховання: монографія / А.М. Бойко; Полт. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2011. – 384 с.
2. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник / С.І. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Класифікатор професій (із змінами та доповненнями) Держ. ком. стандартизації України (чинний від 01.01.96). – К.: Соцін-форм, 2001. – 584 с.
4. Педагогічний словник для молодих батьків. – К.: ДЦССМ, перевидання, 2003. – С. 100–112.
5. Побірченко Н. Диплом для гувернантки / Н. Побірченко, С. Попиченко // Освіта. – 2000. – № 44 (4–11 жовтня). – С. 3.
6. Робота з клієнтами соціальних служб / упоряд. Зайцева З.Г. – К.: Етносфера, 1994. – 118 с.
7. Сарапулова Є.Г. // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головн. ред. В.Г. Кремень. – К., 2008.
8. Сарапулова Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: монографія / Є.Г. Сарапулова. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Boiko A. Implementation of educational innovation in the practice of education : monograph / A. Boyko, Polt. nats. ped. Univ behalf V.G. Korolenko. – Poltava: PNPU name V.G.Korolenko, 2011. - 384 p.
2. Goncharenko SI Ukrainian Pedagogical Dictionary / S. Goncharenko. – K. Lybed, 1997. – 374 p.
3. Classifier of Occupations (as amended) State. com. standardization of Ukraine (effective from 01.01.96). – K. Sotsin Form 2001. – 584 p.
4. Teaching vocabulary to young parents. - K. DTSSSM, republich, 2003. – S. 100-112 .
5. Pobirchenko N. Diploma governess / Pobirchenko N., S. Popychenko // Education. – 2000. – № 44 (4-11 Oc-tober). – S. 3.
6. Working Social Services / Eds. Zaitseva Z.G. – K.: Ethnosphere, 1994. – 118 p.
7. Sarapulova EG / / Encyclopedia Education / Acad. ped. Sciences of Ukraine, the main thing. yet. V.G. Kremen. – K., 2008.
8. Sarapulova E.G. Psycho- pedagogical foundations of educational activities tutor: monograph / E.G. Sarapu-lova. – K.: AIDP, 2003. – 264 p.

Bardinov A.V. Ways of preparation of the tutor-educator in modern conditions

Abstract. In the article the considered questions of pre-university preparation of future tutor-educator are in the modern terms of Ukraine. To that end by us the worked out special course: "Professionally-pedagogical preparation of tutor-educator : the pre-university stage" the program of which is aimed at the armament of future governesses by bases of pedagogical knowledge; forming of components of professionally-pedagogical internalss (organizer, propagandist, tutor, master of pedagogical action) of necessary is in pedagogical activity to the tutor-educator.

Keywords: tutor, governess, tutor-educator, pedagogical activity of tutor-educator, pre-university preparation, special course.

Бардинов А.В. Пути подготовки гувернера-воспитателя в современных условиях

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы довузовской подготовки будущего гувернера-воспитателя в современных условиях Украины. С этой целью нами разработан спецкурс: "Профессионально-педагогическая подготовка гувернера-воспитателя: довузовский этап", программа которого нацелена на вооружение будущих гувернанток основами педагогических знаний; формирование компонентов профессионально-педагогических качеств (организатора, пропагандиста, наставника, мастера педагогического воздействия) необходимых в педагогической деятельности гувернеру-воспитателю.

Ключевые слова: гувернер, гувернантка, гувернер-воспитатель, педагогическая деятельность гувернера-воспитателя, довузовская подготовка, спецкурс.